

2. Ілійчук Л. В. Освітні ризики як детермінанти якості вищої освіти в контексті сучасних викликів. *Модернізація вищої освіти України в контексті глобалізації* : монографія / за заг. ред. А. М. Івановської. Кам'янець- Подільський : Заклад вищої освіти «Подільський державний університет». Рига, Латвія : Baltija Publishing, 2025. С. 22–34. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-560-0-2>
3. Ляшенко О., Наконечна О. Ризики в освітньому менеджменті України у часі війни та повоєнного розвитку. *Empirio*. 2024. Т. 1. Вип. 1. С. 90–100.

ІШУТІНА Олена,

*докторка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри теорії і практики початкової освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

МЕТОДИЧНІ СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Сучасні реалії української освіти висувають нові вимоги до професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів, особливо в контексті формування мовної ідентичності здобувачів освіти. Воєнний стан в Україні кардинально змінив освітній ландшафт, створивши специфічні умови для навчання і виховання дітей молодшого шкільного віку. З огляду на це, формування позитивної мовної ідентичності набуває особливого значення як засіб збереження національної самобутності та психологічної стабілізації дітей, що пережили травматичний досвід.

Мовна ідентичність як багатокomпонентне утворення включає емоційний, когнітивний та поведінковий компоненти [1], що в умовах війни зазнають значних трансформацій. Емоційний компонент характеризується ставленням дитини до рідної мови, що може бути ускладнено негативними асоціаціями з травматичними

подіями. Когнітивний компонент передбачає усвідомлення дитиною своєї приналежності до української мовної спільноти, що в умовах вимушеного переселення або тимчасової окупації може зазнавати деформації. Поведінковий компонент виявляється в активному використанні української мови в різних життєвих ситуаціях, що потребує особливої підтримки педагога в умовах нестабільності соціального середовища.

Теоретичний аналіз проблеми засвідчує, що формування мовної ідентичності здобувачів початкової освіти є складним психолінгвістичним процесом, що відбувається через засвоєння мовних норм, культурних традицій та соціальних практик [1, 2]. В умовах війни цей процес ускладнюється наявністю травматичного досвіду, порушенням звичного життєвого укладу та необхідністю адаптації до нових соціальних умов. Діти воєнного часу потребують особливої педагогічної підтримки для подолання мовних бар'єрів, відновлення емоційного зв'язку з рідною мовою та формування стійкої національної самосвідомості.

Аналіз сучасної педагогічної практики [1] дозволив виокремити чотири основні методичні стратегії формування позитивної мовної ідентичності здобувачів початкової освіти в умовах війни. *Емоційно-ціннісна стратегія* спрямована на створення позитивних емоційних асоціацій з українською мовою через використання фольклорних текстів, художньої літератури та творів мистецтва, що відображають красу та багатство рідної мови. Реалізація цієї стратегії передбачає систематичну роботу з дитячими спогадами, актуалізацію сімейних мовних традицій та створення атмосфери гордості за приналежність до української мовної спільноти.

Комунікативно-діяльнісна стратегія зосереджується на організації різноманітних форм мовленнєвої діяльності, що забезпечують природне занурення дітей у мовне середовище та створюють ситуації успіху в комунікації. Особливого значення набуває проєктна робота з вивчення регіональних особливостей української мови, що допомагає дітям-переселенцям зберегти зв'язок з рідним

краєм та водночас інтегруватися в нове мовне середовище. Ця стратегія передбачає використання інтерактивних методів навчання, рольових ігор та творчих завдань, що стимулюють активне використання української мови у різноманітних комунікативних ситуаціях.

Культурно-історична стратегія базується на інтеграції знань про історію та культуру України в процес мовного навчання, що сприяє усвідомленню дітьми культурної цінності рідної мови та її ролі в збереженні національної пам'яті. В умовах війни особливої актуальності набуває використання героїчних наративів сучасності, що формують у дітей почуття гордості за свій народ та його мову. Реалізація цієї стратегії передбачає знайомство учнів з мовними традиціями різних регіонів України, вивчення творчості сучасних українських письменників та поетів, а також залучення до участі в культурно-освітніх заходах патріотичного спрямування.

Творчо-рефлексивна стратегія спрямована на розвиток творчих здібностей дітей через мовленнєву діяльність та формування навичок рефлексії власного мовного досвіду. Ця стратегія передбачає створення індивідуальних мовних портретів учнів, що допомагає їм усвідомити свою унікальність та водночас приналежність до загальноукраїнської мовної спільноти. Особливе місце в реалізації цієї стратегії займає творче письмо, що дозволяє дітям виразити свої переживання, мрії та сподівання рідною мовою.

Ефективна реалізація методичних стратегій формування позитивної мовної ідентичності учнів неможлива без відповідної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Сучасний педагог повинен володіти не лише традиційними методичними компетентностями, а й специфічними знаннями та навичками роботи з дітьми, що пережили травматичний досвід. Це передбачає формування психолого-педагогічної компетентності для роботи з травмованими дітьми, лінгвометодичної компетентності та культурологічної компетентності для передачі національних цінностей через мовну освіту.

Зміст професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів повинен включати спеціальні курси з психології травми, що допоможуть майбутнім педагогам зрозуміти особливості психоемоційного стану дітей воєнного часу та обрати адекватні методи педагогічної взаємодії. Важливим компонентом підготовки є практична робота з методики формування мовної ідентичності, що передбачає оволодіння конкретними технологіями та прийомами роботи з різними категоріями учнів. Не менш значущим є розвиток навичок роботи в полікультурному середовищі, що особливо актуально для класів, де навчаються діти з різних регіонів України.

Отже, формування позитивної мовної ідентичності здобувачів початкової освіти в умовах війни є складним багатоаспектним процесом, що потребує комплексного підходу та спеціальної методичної підготовки педагогів. Розроблені методичні стратегії створюють теоретичну основу для практичної роботи вчителів початкових класів та можуть бути використані в системі професійної підготовки майбутніх педагогів.

Список використаних джерел:

1. Виховні засади утвердження української національної ідентичності. Методичний посібник / [Журба К. О., Бех І. Д., Канішевська Л. В., Корнієнко А. В., Малиношевський Р. В., Рейпольська О. Д.]. Івано-Франківськ: НАІР, 2024. 124 с. DOI <https://doi.org/10.32405/978-617-8011-26-0-2024-124>
2. Сікорська В. Дідур Л. Українська мовна ідентичність під час повномасштабного вторгнення рф. *Причорноморські філологічні студії*. 2023. Вип. 2. С. 42–51. DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2023.2.6>